

**ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΑΣΕΙΣ ΦΟΙΤΗΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ
ΚΡΗΤΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΓΡΑΦΗ ΣΤΙΣ ΓΡΑΠΤΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ :
ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΗ ΕΡΕΥΝΑ 2015-2016**

Μηνάς Σαματάς και Περικλής Δράκος¹ *

Περίληψη

Η διαδικτυακή αυτή έρευνα διεξήχθη ηλεκτρονικά μέσω της ιστοσελίδας της Σχολής Κοινωνικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Κρήτης (Π.Κ.) (www.soc.uoc.gr), από τον Απρίλη του 2015 έως και τον Οκτώβριο του 2016. Στο ερωτηματολόγιο απάντησαν ανώνυμα πάνω από 400 φοιτητές, αλλά πλήρως 386 (235 φοιτήτριες (62,1%) και 151 φοιτητές (48,3%). Αποσκοπούσε να διερευνήσει τις υποκειμενικές απόψεις και στάσεις των προπτυχιακών φοιτητών του Π.Κ., για την κυριότερη και συνηθέστερη μορφή παραβατικότητας των φοιτητών, που είναι η αντιγραφή στις γραπτές εξετάσεις. Με βάση τις απόψεις αυτές, η αντιγραφή στις εξετάσεις είναι ένα σύνηθες φαινόμενο, που αν και γίνεται σε μεγάλη έκταση, οι φοιτητές αδιαφορούν και δεν το καταγγέλλουν. Οι λόγοι που επικαλούνται για να αιτιολογήσουν την παραβατική αυτή πρακτική ποικίλουν από προσωπικούς και άλλους συγκυριακούς, μοιράζοντας την ευθύνη ανάμεσα σε διδάσκοντες και διδασκόμενους. Συμπερασματικά, αποφεύγοντας ηθικολογικές εκτιμήσεις και τη σύσταση κατασταλτικών μέτρων εξάλειψης του φαινομένου, απλά ευελπιστούμε να προκαλέσουμε ένα γόνιμο προβληματισμό για την όλη εξεταστική διαδικασία στο Πανεπιστήμιο.

Λέξεις κλειδιά: αντιγραφή στις εξετάσεις, απόψεις και στάσεις προπτυχιακών φοιτητών, διαδικτυακή έρευνα, Πανεπιστήμιο.

1. Εισαγωγή

Το φαινόμενο της αντιγραφής στις εξετάσεις στα πανεπιστήμια είναι ένα διεθνές φαινόμενο, το οποίο αναπτύσσεται περισσότερο τα τελευταία χρόνια λόγω και της χρήσης των νέων τεχνολογιών, αλλά και της εμπορευματοποίησης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Στο διαδίκτυο υπάρχουν πολλές αναφορές αντιγραφής στα πανεπιστήμια της Αγγλίας και Αμερικής, αλλά και πληθώρα οδηγιών «πώς να αντιγράψεις έξυπνα». Η πρακτική της αντιγραφής στις γραπτές εξετάσεις δυστυχώς ευδοκιμεί και στο Πανεπιστήμιο Κρήτης (ΠΚ), αν και αυτό συγκαταλέγεται συνεχώς ανάμεσα στα 150 καλύτερα νέα πανεπιστήμια διεθνώς. Στον Εσωτερικό Κανονισμό του ΠΚ (2000) και σε αυτόν των περισσότερων Τμημάτων προβλέπονται σοβαρές κυρώσεις για τους αντιγραφείς.

1.α. Ο στόχος και η ταυτότητα της έρευνας

Η διαδικτυακή αυτή έρευνα, στο σύνολό της, αποσκοπούσε να διερευνήσει μέσω της ηλεκτρονικής σελίδας της Σχολής Κοινωνικών Επιστημών του

---

¹ * Ο Μηνάς Σαματάς, επιστημονικός υπεύθυνος της έρευνας, είναι Καθηγητής στο Τμήμα Κοινωνιολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης, E-mail: samatasm@uoc.gr και ο Περικλής Δράκος, που έκανε την επεξεργασία των δεδομένων, είναι μέλος Ε.Δ.Ι.Π (Εργαστηριακό Διδακτικό Προσωπικό) στο Τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Κρήτης, E-mail: drakosp@uoc.gr

Πανεπιστημίου Κρήτης (Π.Κ.) (www.soc.uoc.gr), τις υποκειμενικές απόψεις και στάσεις, δηλαδή τις αξιολογικές διαθέσεις των προπτυχιακών φοιτητών και φοιτητριών του Π.Κ., για τα θέματα της διαφθοράς στην Ελληνική κοινωνία και της παραβατικότητας στο Πανεπιστήμιο. Η έμφαση δόθηκε στην κυριότερη και συνηθέστερη μορφή της παραβατικότητας των φοιτητών, που είναι η αντιγραφή στις γραπτές εξετάσεις, θέμα το οποίο και παρουσιάζουμε στην παρούσα δημοσίευση. Ο αρχικός στόχος μας για το θέμα αυτό ήταν να φανεί μέσα από τις απαντήσεις και τα σχόλια των φοιτητών αν η αντιγραφή στις εξετάσεις είναι ένα σύνηθες ή σπάνιο φαινόμενο, η έκταση του φαινομένου, οι τεχνικές εξαπάτησης, κ.αλ., καθώς και οι λόγοι που οι φοιτητές επικαλούνται για να αιτιολογήσουν την παραβατική αυτή πρακτική. Ο τελικός μας στόχος δεν ήταν να καταλήξουμε σε κάποια ηθικολογικά συμπεράσματα, ούτε και να προτείνουμε κατασταλτικά μέτρα για την εξάλειψη του φαινομένου. αλλά να προκαλέσουμε ένα γόνιμο προβληματισμό σε διδάσκοντες/εξεταστές και διδασκόμενους/ εξεταζόμενους για την όλη εξεταστική διαδικασία στο Πανεπιστήμιο.

Η συνολική έρευνα βασίστηκε σε εκτεταμένο ερωτηματολόγιο από 55 ερωτήσεις, και διεξήχθη ηλεκτρονικά από τον Απρίλη του 2015 έως και τον Οκτώβριο του 2016 μέσω της ιστοσελίδας της Σχολής Κοινωνικών Επιστημών του Π.Κ., στην οποία έχουν αναρτηθεί όλα τα ευρήματα της συνολικής έρευνας. Στο ερωτηματολόγιο απάντησαν **ανώνυμα** πάνω από 400 φοιτητές, αλλά πλήρως **386** φοιτητές. Εξ αυτών **235 ήταν φοιτήτριες (62,1%) και 151 φοιτητές (48,3%)**, με τη μεγάλη πλειοψηφία να προέρχεται από τις σχολές κοινωνικών και ανθρωπιστικών επιστημών του Πανεπιστημίου Κρήτης στο Ρέθυμνο, συν ένα ποσοστό 13,5% από τις σχολές θετικών επιστημών και υγείας στο Ηράκλειο. Οι περισσότερες ανώνυμες απαντήσεις συνοδεύτηκαν και από σχόλια, τα σοβαρότερα των οποίων υπερέβησαν τα 100. Από αυτά ανθολογήσαμε και παρουσιάζουμε τα πιο χαρακτηριστικά, ως ουσιαστικό συμπλήρωμα των απαντήσεων του ερωτηματολογίου. Γενικά, οι απαντήσεις των φοιτητών συγκριτικά με αυτές των φοιτητριών δεν διαφέρουν πάρα πολύ, και γι αυτό και η αναφορά μας στους 'φοιτητές' συμπεριλαμβάνει και τις φοιτήτριες, οι οποίες είναι η πλειοψηφία όσων απάντησαν, καθώς αποτελούν και την πλειοψηφία του φοιτητικού πληθυσμού στις σχολές του Ρεθύμνου.

1.β. Τι είναι η αντιγραφή στις εξετάσεις

Χρήσιμο είναι να ξεκαθαρίσουμε τι ακριβώς είναι «η αντιγραφή» στις γραπτές εξετάσεις, συγκριτικά με τη λογοκλοπή, πρακτική που διαχωρίζουμε και δεν εξετάζουμε εδώ. Η λογοκλοπή (plagiarism=απαγωγή), δηλαδή «η χρήση των ιδεών και των λέξεων τρίτων χωρίς αυτή να συνοδεύεται από ξεκάθαρη αναγνώριση της πηγής αυτής της πληροφορίας» είναι μια ευρύτερη από την αντιγραφή έννοια παραβατικής και ηθικά επιλήψιμης συμπεριφοράς, που γενικά αναφέρεται στην κλοπή πνευματικής ιδιοκτησίας και γίνεται κυρίως στις γραπτές εργασίες (Νικολάου 2009). Παρόμοια, η παράδοση από τον εξεταζόμενο ξένης εργασίας, την οποία είτε δανείστηκε είτε αγόρασε, εμπίπτει στην ευρεία έννοια της αντιγραφής. Εδώ εστιάζουμε στη στενή έννοια της αντιγραφής στις γραπτές εξετάσεις, η οποία όπως και η λογοκλοπή, είναι πέρα από τις όποιες εκλογικεύσεις των αντιγραφών μια πράξη παραβατική και ηθικά επίμεμπτη (Βανδώρος 2014), αφού με τρόπους εξαπάτησης επιδιώκεται η εύκολη επιτυχία και η καλύτερη βαθμολογία στις εξετάσεις χωρίς μελέτη και μάθηση. Επειδή στον κανονισμό του Π.Κ. και των Τμημάτων του η

λογοκλοπή στις γραπτές εργασίες χρησιμοποιείται ταυτόχρονα και σχεδόν αδιαφοροποίητα από την αντιγραφή στις γραπτές εξετάσεις (exams cheating), πρέπει να διευκρινίσουμε ότι εδώ υιοθετούμε την έννοια της αντιγραφής με βάση τον Κανονισμό του Τμήματος Ψυχολογίας του Π.Κ. (2015-2016), στην οποία και παραπέμπουν οι κανονισμοί όλων των Τμημάτων του Π.Κ. Συνοπτικά, «ως αντιγραφή ορίζεται η χρήση ή η απόπειρα χρήσης διδακτικού υλικού, πληροφοριών, σημειώσεων, εκπαιδευτικών βοηθημάτων ή άλλου βοηθητικού μέσου κατά τη διάρκεια οποιουδήποτε είδους ακαδημαϊκής εξέτασης ή αξιολόγησης, χωρίς τη ρητή άδεια του διδάσκοντος». Συγκεκριμένα ως «αντιγραφή ορίζονται οι παρακάτω περιπτώσεις: Η κατοχή μέρους ή ολόκληρου αντίγραφου της εξέτασης ή αξιολόγησης πριν αυτά δοθούν επίσημα στους φοιτητές για συμπλήρωση. Η χρήση σημειώσεων, εγχειριδίων, κινητών τηλεφώνων ή άλλου μέσου πληροφόρησης στη διάρκεια των εξετάσεων, τεστ και αξιολογήσεων, εκτός εάν έχει δοθεί ρητή άδεια. Η απόκτηση εμπιστευτικών πληροφοριών αναφορικά με την εξέταση, τεστ ή αξιολόγηση, πλην όσων δημοσιοποιεί ο διδάσκων. Για παράδειγμα, να προσπαθεί κάποιος να βρει το τεστ ή τα θέματα των εξετάσεων. Η εξασφάλιση ή η ανταλλαγή πληροφοριών κατά τη διάρκεια της εξέτασης... Η παρουσία κάποιου άλλου στη θέση του φοιτητή για εκπλήρωση οποιασδήποτε υποχρέωσης, χωρίς τη συγκατάθεση του διδάσκοντος. Η συνεργασία με άλλους για την πραγματοποίηση ενός ή περισσότερων εκ των προαναφερθέντων παραβάσεων». Το παραπάνω περιεχόμενο της αντιγραφής διευρύνεται από τον Εσωτερικό Κανονισμό του Π.Κ. ο οποίος αναφέρεται στην «προσχεδιασμένη αντιγραφή, πλαστογραφία και πλαστοπροσωπία», ως πειθαρχικά παραπτώματα με ανώτατη επιβαλλόμενη κύρωση τον αποκλεισμό από δύο εξεταστικές περιόδους, ο υπολογισμός των οποίων αρχίζει μετά τη σχετική απόφαση της Συγκλήτου. Επίσης, σύμφωνα με την Benincasa (2013: 12) με τον όρο «αντιγραφή» εννοείται «οποιαδήποτε δραστηριότητα αναλαμβάνει κανείς, μόνος ή σε συνεργασία, για να βελτιώσει την επίδοσή του στις εξετάσεις με τρόπο που, εν γνώσει του, απαγορεύεται, είτε ρητά από τους γραπτούς κανονισμούς ενός μαθήματος ή ενός ιδρύματος, είτε άρρητα, π.χ. από τον κοινό νου».

1.γ. Το φαινόμενο της αντιγραφής στον έντυπο και ηλεκτρονικό τύπο και στη βιβλιογραφία

Το φαινόμενο της αντιγραφής στις εξετάσεις στα πανεπιστήμια είναι ένα διεθνές φαινόμενο. Στο διαδίκτυο υπάρχουν πολλά ιστολόγια με αναφορές στα πανεπιστήμια της Αγγλίας και των ΗΠΑ με οδηγίες πώς να αντιγράψεις έξυπνα (π.χ. wikiHow 2012). Επίσης στον ηλεκτρονικό τύπο πολλά ρεπορτάζ αναφέρουν τρόπους αντιγραφής και λογοκλοπής με τη χρήση έξυπνων τηλεφώνων ακόμη και με «αόρατο μελάνι», (π.χ. Horton 2016, Turner 2017). Στον Guardian, η Sarah March (2017) διαπιστώνει ότι σε πανεπιστήμια του Ηνωμένου Βασιλείου διάφορες συσκευές νέων τεχνολογιών και ιδίως τα κινητά τηλέφωνα και τα μικροσκοπικά ακουστικά έχουν συμβάλει σε μια άνοδο 42% των περιπτώσεων αντιγραφής από το 2012.

Σε ελληνικά ιστολόγια που αναφέρονται στα προβλήματα των πανεπιστημίων, ενδεικτική είναι η συζήτηση για την αντιγραφή στις εξετάσεις στο ιστολόγιο του Θέμη Λαζαρίδη (2008), η οποία όμως γίνεται από τη σκοπιά των καθηγητών. Σε φοιτητικά blogs αντιγράφονται από ξένα ιστολόγια πολλοί «έξυπνοι τρόποι» για την αντιγραφή στις εξετάσεις (Σωμαράκης 2012).

Σε αντίθεση με τις καταλήψεις και τα περιστατικά βίας στα πανεπιστήμια, τα δημοσιογραφικά ρεπορτάζ για την αντιγραφή και τα «σκονάκια», δηλαδή τα μικρά χαρτάκια που περιέχουν πληροφορίες οι οποίες πρόκειται να χρησιμοποιηθούν για αντιγραφή σε εξετάσεις, δεν είναι πολλά (βλ. π.χ. Γαβρίδου 2000). ο Απόστολος Λακασάς (2010) αναφέρει ότι «σε επιδημία εξελίσσεται η αντιγραφή στα ΑΕΙ», και ο Παντελής Μπουκάλας (2010) απομυθοποιεί την «ήσσονα προσπάθεια» των «σκονακιοκατασκευαστών».

Στη διεθνή βιβλιογραφία υπάρχουν πολλές μελέτες για την παραβατικότητα γενικά στο Πανεπιστήμιο σε διάφορες χώρες, όπως π.χ. στη Σουηδία (Trost 2009). Επιλεκτικά αναφέρουμε τη δεκαετή έρευνα των McCabe et. al. (2001) για την αντιγραφή στα Αμερικάνικα Πανεπιστήμια που τονίζει ότι οι σημαντικότεροι παράγοντες που επηρεάζουν την αντιγραφή των φοιτητών είναι οι απόψεις τους για τη συμπεριφορά των συμφοιτητών τους, καθώς και οι κώδικες δεοντολογίας των Πανεπιστημίων. Επίσης μια θεωρητική αποτίμηση των Brend και Atkisson (2010) για τις ορθολογικές αιτιολογήσεις της αντιγραφής από αμερικανούς φοιτητές συνιστά αυτές να υπολογιστούν στις ακαδημαϊκές πολιτικές αποτροπής του φαινομένου. Οι Ashworth et. al. (1997) ερωτούν σε ποιόν τα μάτια είναι ένοχοι οι φοιτητές που αντιγράφουν ή βοηθούν συμφοιτητές τους να αντιγράψουν, δίνοντας έμφαση σε ισχυρές ηθικές αξίες των φοιτητών όπως η φιλία, η διαπροσωπική εμπιστοσύνη και η αλληλεγγύη. Επίσης τονίζουν τον παράγοντα αποξένωσης των φοιτητών από το διδακτικό προσωπικό για διάφορους λόγους και ιδίως όταν δεν παρακολουθούν τα μαθήματα, ως παράγοντα που συμβάλλει και δικαιολογεί την αντιγραφή στις εξετάσεις. Περιττό να τονίσουμε ότι γενικά στο πλαίσιο της αγοράς των πάντων ανθεί και στην Ελλάδα μια κερδοφόρος βιομηχανία πώλησης εργασιών για όσους διαθέτουν χρήματα και θράσος...

Στην ελληνική επιστημονική βιβλιογραφία η αντιγραφή των φοιτητών στις εξετάσεις μονοπωλείται από την εμπειρική έρευνα της Luciana Benincasa (2013, 2015), που διεξήχθη το 2010-2012 με βάση ημιδομημένες συνεντεύξεις με 17 φοιτητές και φοιτήτριες τμήματος ελληνικού πανεπιστημίου στην περιφέρεια, ως προσωπική τους εμπειρία είτε ως συμπεριφορά που είχαν παρατηρήσει σε άλλους. Η μέθοδος των προσωπικών συνεντεύξεων φοιτητών και φοιτητριών στο γραφείο της Benincasa ως διδάσκουσας, παρήγαγε, όπως η ίδια παραδέχεται, ένα φοιτητικό λόγο αντιφατικό, αλλά κυρίως συμβατό με την ιδεολογική «ορθοδοξία», και μιας προσπάθειας κατασκευής μια «καθωσπρέπει» εικόνας, λαμβάνοντας υπόψη παραμέτρους όπως το συνομιλητή / τη συνομιλήτρια, το τι αυτο-εικόνα επιθυμεί το άτομο να προβάλει στο πλαίσιο εκείνο, κλπ.

1.δ. Η μεθοδολογία της δικής μας έρευνας

Έχοντας πλήρη επίγνωση και από προηγούμενες έρευνές μας (Σαματάς και Δράκος 2011, 2013) για τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα των ηλεκτρονικών ερευνών μέσω του Διαδικτύου (βλέπε για online surveys μεταξύ άλλων Matsuo et. al. 2004), η έρευνα μας αυτή επεδίωξε και πέτυχε να είναι περισσότερο αποτελεσματική στη συλλογή στοιχείων. Έτσι, με επιμήκυνση της διάρκειάς της, πλησιάσαμε τις 400 επαρκείς απαντήσεις. Βέβαια δεν μπορούσαμε να αυξήσουμε την αντιπροσωπευτικότητα του τυχαίου δείγματός μας ανά Σχολή και Τμήμα, ούτε φυσικά την αξιοπιστία των απαντήσεων που

λάβουμε. Όμως έτσι αποφύγαμε να «φωτογραφήσουμε» τα Τμήματα στα οποία ευδοκιμεί περισσότερο η αντιγραφή, αλλά και δώσαμε την ελευθερία στους φοιτητές να μην κατονομάσουν το Τμήμα τους, άσχετα αν κάποιος το έκαναν. Αν και η έρευνά μας δεν είναι πλήρως αντιπροσωπευτική για τις απόψεις και στάσεις όλων των προπτυχιακών φοιτητών του Π.Κ., ούτε βέβαια όλων των Ελλήνων φοιτητών, θεωρούμε τα ποσοστά των απαντήσεων αλλά και το περιεχόμενο των συνοδευτικών σχολίων, ως επαρκή και πολύ χρήσιμα για να προβληματιστούμε για τα αίτια του παραβατικού και όπως φαίνεται αρκετά διαδεδομένου φαινομένου της αντιγραφής στα Ελληνικά πανεπιστήμια

Αντίθετα με τη μεθοδολογία της Benincasa, η έρευνά μας βασισμένη στην *ανωνυμία* της διαδικτυακής έρευνας, προσήλκυσε ένα αρκετά μεγάλο τυχαίο δείγμα φοιτητών και φοιτητριών, και ευνόησε την παραγωγή αυθεντικού και αντισυμβατικού φοιτητικού λόγου με ανώνυμα σχόλια, καθόλου «καθωσπρεπικού» και κατασκευασμένου περιεχομένου, με αρκετές καταγγελίες και συγκρουσιακή νοοτροπία με τους καθηγητές. Μια πιο ολοκληρωμένη έρευνα σε πολύ μεγαλύτερο αντιπροσωπευτικό και σταθμισμένο δείγμα του φοιτητικού πληθυσμού ανά Τμήμα και Σχολή του Π.Κ., πιθανόν να μας αποκάλυπτε εάν όλα τα Τμήματα του Πανεπιστημίου έχουν τον ίδιο βαθμό αυστηρότητας στην αντιγραφή, αλλά και τις διαφορές στην αντιμετώπισή της. Όμως, ο στόχος της έρευνάς μας είναι να αναδείξει το πρόβλημα της αντιγραφής συνολικά, και να προκαλέσει ευαισθητοποίηση φοιτητών και καθηγητών για την κατάργησή της μέσα σένα ακαδημαϊκό κλίμα αμοιβαίου σεβασμού και κατανόησης.

Άσχετα αν εμείς ως διδάσκοντες συμφωνούμε ή διαφωνούμε με τις απόψεις αυτές, παίρνουμε στα σοβαρά τις απαντήσεις και τα σχόλια των φοιτητών, συμφωνώντας σε αυτό και με τη φοιτητική Ερευνητική Ομάδα (2010), και τα παρουσιάζουμε ως τροφή σκέψης και προβληματισμού για διδάσκοντες και διδασκόμενους, Αν επίσης αναλογιστούμε ότι ο νεόκοπος θεσμός των εμβόλιμων εξετάσεων, που στοχεύει στην αποφοίτηση των μακροχρόνιων φοιτητών, έχει μετατρέψει τις προπτυχιακές σπουδές σ' ένα συνεχές εξεταστικό κέντρο, αλλά και το γεγονός της αποξένωσης πολλών φοιτητών από τις σπουδές και τους διδάσκοντες λόγω της αυξανόμενης μη παρακολούθησης των μαθημάτων, γεγονός που αυξάνει την τάση για αντιγραφή σύμφωνα και με τους Ashworth et. al. (1997), το αδιάβλητο στις αλληπάλληλες γραπτές εξετάσεις αποτελεί ένα σοβαρό ζήτημα στο ελληνικό πανεπιστήμιο.

2. Παρουσίαση των απαντήσεων και των ενδεικτικών σχολίων

Παραθέτουμε εδώ τα ποσοστά των απαντήσεων στο ερωτηματολόγιο της έρευνας για την αντιγραφή στις εξετάσεις, όπως απεικονίζονται και στα γραφήματα του Παραρτήματος, σε συνδυασμό με τα σχετικά σχόλια των φοιτητών, χωρίς ιδιαίτερο δικό μας σχολιασμό, ώστε ο αναγνώστης να μπορεί να κρίνει και να βγάλει τα δικά του συμπεράσματα, πριν επηρεαστεί από τις δικές μας συμπερασματικές παρατηρήσεις.

2.α. Απαντήσεις και σχόλια για την αντιγραφή των φοιτητών στις εξετάσεις

Επειδή κατά τη γνώμη της πλειοψηφίας (78%) ότι φοιτητές και φοιτήτριες αντιγράφουν σε ίδιο ποσοστό, δηλαδή δεν υπάρχει διαφοροποίηση ως προς το

φύλο (**Γράφημα 6**), όταν αναφερόμαστε στους φοιτητές εννοούμε και τις φοιτήτριες.

Σχεδόν όλοι όσοι απάντησαν (99,2%) θεωρούν ότι γίνεται αντιγραφή στις εξετάσεις στο Πανεπιστήμιο, και μάλιστα το 57,5% σε μεγάλη κλίμακα (**Γράφημα 1**). Η πλειοψηφία (58,8%) παραδέχεται ότι έχει αντιγράψει στις εξετάσεις στο Γυμνάσιο/Λύκειο, και σε ποσοστό 39,5% στο Πανεπιστήμιο (**Γράφημα 2**). Επίσης, συνολικά, το 89,6% δηλώνει ότι έχει αντιληφθεί στις γραπτές εξετάσεις στο Πανεπιστήμιο να αντιγράφουν άλλοι συμφοιτητές τους (συχνά το 61,7% και μερικές φορές το 27,9%, ενώ σπάνια 8,7%) (**Γράφημα 3**).

Η αντιγραφή των συμφοιτητών δεν ενοχλεί την πλειοψηφία του 56,9%: συγκεκριμένα ενοχλεί λίγο το 38,5% έως καθόλου 18,4%, ενώ ενοχλεί συνολικά το 43,1%, δηλαδή πάρα πολύ το 18,1% και πολύ το 24,9% (**Γράφημα 4**). Το 97% ΔΕΝ θα κατήγγειλε ένα-μια αντιγραφέα, ενώ μόνο το 3% θα προέβαινε σε καταγγελία. Θα αδιαφορούσε το 55,6%. Θα αντέγραφαν και αυτοί αν μπορούσαν (26,4%). Μόνο το 14,9% θα έκανε παρατήρηση στους αντιγραφείς.

Στη φοιτητική παρέα τους η αντιγραφή χαρακτηρίζεται συνήθως: 1. αδιάφορα ως συνηθισμένο φαινόμενο (53,6%). 2. συνολικά αρνητικά 20,5%, δηλαδή αρνητικά 16,1% και πολύ αρνητικά 4,4% (ως παραβατική συμπεριφορά), «μαγκιά»-καπατσοσύνη (8,3%) και θετικά μόνο από το 6% (**Γράφημα 5**).

Σχετικά σχόλια φοιτητών:

- *Η αντιγραφή είναι αναγκαίο κακό και αναμενόμενη απάντηση σε ηλίθιο /αντιπαιδαγωγικό τρόπο εξέτασης που ζητά απομνημόνευση, π.χ. εγώ και η παρέα μου αντιγράφει μόνο μαθηματικούς τύπους, οι οποίοι υποτίθεται είναι (ή πρέπει να μας είναι γνωστοί).*
- *Η αντιγραφή είναι αναγκαίο μέσο για να περάσει κάποιος ένα πολύ δύσκολο μάθημα με δύσκολα και αδόξλετα στη διάρκεια του μαθήματος θέματα εξέτασης.*

Η αντιγραφή γίνεται συνήθως: α. με 'σκονάκι' (33,9%), β. από το γραπτό του διπλανού (28,3%), γ. με το κινητό τηλέφωνο (25,9%), δ. με άνοιγμα βιβλίου ή φωτοτυπίας (11,9%) (**Γράφημα 7**).

Σχετικό σχόλιο φοιτητή : *Η αντιγραφή γίνεται κυρίως με σκονάκι, που δεν θεωρώ παράνομο αφού φοιτώ σε τμήμα στο οποίο θα ονόμαζα το σκονάκι αναγκαίο κακό για τις εξετάσεις, όπου οι περισσότεροι καθηγητές κάνουν εξετάσεις για να μας κόψουν.*

Αυτό που παρατηρούμε από τα παραπάνω σχόλια είναι ότι η αντιγραφή και το 'σκονάκι' θεωρούνται αναγκαία κακά για να περάσει κάποιος θέματα απομνημόνευσης, και δύσκολα θέματα που μπαίνουν για να κόβουν τους φοιτητές, αποδίδοντας την ευθύνη στους διδάσκοντες εξεταστές. Όμως οι ευθύνες παρακάτω μοιράζονται και στους φοιτητές σε ποσοστό 49,7%. όταν απαντούν ότι η αντιγραφή κατά κύριο λόγο γίνεται :

1. επειδή κάποιιοι-ες έχουν συνηθίσει ν' αντιγράφουν 28,4%, και
  2. επειδή οι αντιγραφείς πιστεύουν ότι δεν θα γίνουν αντιληπτοί-ές 21,3% ,
- Ενώ θεωρούν ότι οι καθηγητές ευθύνονται συνολικά λίγο περισσότερο 50,3%, δηλαδή 3. όταν βάζουν δύσκολα θέματα 19,8%, 4. όταν επιτρέπουν χαλαρή επιτήρηση 15,9%, και 5. επειδή δεν επιβάλλονται κυρώσεις 14,6% (**Γράφημα 8**).

Σχετικά σχόλια που αποδίδουν την ευθύνη αντιγραφής στους φοιτητές :

- Αντιγράφω μόνο σε μάθημα το οποίο θεωρώ αδιάφορο και δεν έχω κίνητρο να το διαβάσω, και δεν θα επηρεάσει το μέλλον μου.
- Εξαιτίας ελλιπούς προετοιμασίας των φοιτητών, αλλά και ασαφών οδηγιών για την εξέταση καθώς επίσης και απροθυμίας του καθηγητή να προετοιμάσει τους φοιτητές.
- Για λόγους βαθμοθηρίας, γιατί είναι η εύκολη λύση για μεγαλύτερο βαθμό.
- Επειδή (οι αντιγραφείς) βαριούνται να διαβάζουν και ψάχνουν για εύκολη λύση.
- Οι περισσότεροι φοιτητές συνηθίζουν να παραμελούν το διάβασμά τους κατά τη διάρκεια του εξαμήνου και πολλές φορές καταφεύγουν σε "πασαλείμματα" λίγες μέρες / ώρες πριν την τελική εξέταση.
- Επειδή κάποιοι-ες έχουν συνηθίσει ν' αντιγράφουν, το θεωρούν σαν τον εύκολο τρόπο να περάσουν ένα μάθημα, ξέροντας ότι αν συλληφθούν δεν θα τιμωρηθούν.
- Επειδή η αντιγραφή 'δουλεύει'. Περνιούνται πάρα πολλά μαθήματα έτσι.
- Λόγω νοοτροπίας του φοιτητή και λόγω έλλειψης εμπιστοσύνης στον εαυτό του τις περισσότερες φορές.
- Στη μεγαλύτερη σιγουριά που προσφέρει ένα σκονάκι στο να περάσεις ένα δύσκολο μάθημα, και στην πίστη ότι θα περάσεις το μάθημα αυτό μόνο με αυτή τη μέθοδο.

Όμως, σύμφωνα με όσους απάντησαν, η αντιγραφή δεν ευδοκιμεί μόνο λόγω συνθηκών και ευκολίας στα αμφιθέατρα, αλλά και ανάλογα το ήθος και την επιμέλεια του εξεταζόμενου. Έτσι, ο φοιτητής τείνει να κάνει αντιγραφή ανάλογα: 1. με τον χαρακτήρα-ήθος του (58,2%), και 2. το επίπεδο επιμέλειάς του, αν είναι μέτριο ή χαμηλό (41,8%).

- Σχόλιο: Η αντιγραφή οφείλεται στην έλλειψη αυτοσεβασμού και στην γενικότερη κουλτούρα της αντιγραφής που επικρατεί στο τμήμα μου, και επιπλέον στην ευκολία της αντιγραφής στα περισσότερα μαθήματα.

Σχετικό σχόλιο σε σχέση με το θέμα της φοιτητικής αλληλεγγύης :

- Εγώ προσωπικά σε όλα τα υποχρεωτικά (και ως επί το πλείστον δύσκολα) μαθήματα έχω βοηθήσει συμφοιτητές μου, αφού ξέρω και μπορώ, γιατί όχι; Είναι δύσκολο να αρνηθείς να βοηθήσεις ένας συμφοιτητή γιατί είμαστε όλοι γνωστοί. Βέβαια δε θα ρισκάρω να μηδενιστώ για να βοηθήσω τον διπλανό μου, αλλά αν μπορώ θα το κάνω. Άρα η εξάλειψη της αντιγραφής είναι μόνο στα χέρια των διδασκόντων και όχι των φοιτητών.

Στο ερώτημα αν ο παράγων 'καθηγητής' επηρεάζει το ποσοστό της αντιγραφής στις εξετάσεις λάβαμε τις εξής απαντήσεις :

1. αν είναι πολύ αυταρχικός και δεν επικοινωνεί κατά τη διάρκεια του μαθήματος με τους φοιτητές (27,4%),
  2. με τον τρόπο που βάζει τα θέματα και τοποθετεί τους εξεταζόμενους (21,5%),
  3. αν βάζει δύσκολα θέματα (20,1%),
  4. αν δεν κάνει σωστή επιτήρηση (18,6%),
  5. αν είναι αυστηρός στη βαθμολογία (12,45%)
- (Γράφημα 11).**

Σχετικά σχόλια για τους καθηγητές:

- Η αντιγραφή επιβάλλεται στα μαθήματα που είναι απρόσιτοι καθηγητές ή και βάζουν δύσκολα θέματα, ώστε τα μαθήματά τους "δεν περνιούνται" και τα χρωστάνε όλοι. Σε αυτά ουσιαστικά αναγκάζεσαι αν δε τα περνάς με διάβασμα να καταφύγεις στην αντιγραφή για να τα περάσεις κάποτε.
- Επειδή εφαρμόζουν ένα σύστημα εξέτασης ηλίθιο με θέματα στείρας παραγαλίας, π.χ. είναι αδύνατον να θυμάσαι τύπους απέξω.

- Στο τμήμα μου πολλοί καθηγητές είναι υπερβολικά αυστηροί και συνεχώς μας κόβουν. Οπότε όσο πιο πολύ αποτυγχάνει κάποιος στο ίδιο μάθημα, τόσο αυξάνεται η διάθεσή του για αντιγραφή..
- Όταν βάζουν υπερβολικά μεγάλη εξεταστέα ύλη.
- Όταν βάζει τα ίδια επαναλαμβανόμενα θέματα.
- Σημαντικό είναι το μέγεθος και η δυσκολία της εξεταστέας ύλης, αλλά ακόμη πιο καίριο είναι το γενικότερο ενδιαφέρον που έχει μεταδώσει ο καθηγητής στους φοιτητές σχετικά με το αντικείμενο του μαθήματός του (ώστε να ενδιαφερθούν και οι ίδιοι σοβαρά, πέρα από την τυπική εκμάθηση άλλης μιας ύλης για εξέταση).
- Όταν επιδεικνύεται κακή εκπαιδευτική συμπεριφορά του καθηγητή στο μάθημα. Όμως κάποιος επισημαίνει:
- Η αντιγραφή είναι νοοτροπία κάποιων φοιτητών που δεν την επηρεάζει ο καθηγητής, εκτός αν έχει πολύ αυστηρή επιτήρηση, αλλιώς δεν παίζει κανένα ρόλο ποιος είναι ο καθηγητής.

Σχόλια που αποδίδουν την αντιγραφή στο πανεπιστημιακό και κοινωνικό σύστημα :

- Ο κάθε ένας που εισάγεται τυχαία σε μια σχολή από ένα σαθρό σύστημα, όσο τυχαία μπαίνει άλλο τόσο τυχαία και με κάθε μέσο προσπαθεί να βγει, και δυστυχώς βγαίνει.
- Όταν αξιολογούμαστε βάσει βαθμών και μόνο, θέλουμε το μέγιστο βαθμό με το λιγότερο κόπο και αυτό σε συνδυασμό ότι κάποιιοι δεν σέβονται την προσπάθεια του άλλου που όντως έχει διαβάσει.
- Επειδή ΔΕΝ υπάρχει σοβαρή ευαισθητοποίηση για το θέμα της αξιοκρατίας από καθηγητές και φοιτητές, και εν γένει θα έλεγα υπάρχουν παρόμοιες πρακτικές απάτης στη κοινωνία.
- Τα πανεπιστήμια έχουν γίνει πλέον εξεταστικά κέντρα, δεν παρέχουν γνώση και ο μέσος φοιτητής συνηθίζει σε αυτό σαν κάτι το "φυσιολογικό". Επομένως δεν τον ενδιαφέρει να μάθει, να προβληματιστεί, να κατανοήσει... και έτσι αντιγράφει, δεν τον ενδιαφέρει η μάθηση αλλά να περάσει και να πάρει το χαρτί.
- Στο ότι έχουν όλοι (οι πολίτες) συνηθίσει τον εύκολο δρόμο για να λύσουν τα προβλήματά τους. Ο λόγος που αντιγράφεις είναι ο ίδιος που φοροδιαφεύγεις, που χρησιμοποιείς μέσον, που εκμεταλλεύεσαι, που αισχροκερδείς και που γενικά χρησιμοποιείς κάθε θεμιτό η αθέμιτο τρόπο για να αναδειχθείς ή και να κερδίσεις.
- Συνδυασμός ευκολίας και ατιμωρησίας αλλά και έλλειψη παιδείας από το σπίτι και το σχολείο.
- Εξαιτίας οικονομικών δυσκολιών είναι επιτακτικό ο φοιτητής να μη χρωστά μαθήματα και να τελειώσει όσο το δυνατόν γρηγορότερα.

Θα πρέπει να προσεχτεί και το ακόλουθο σχόλιο:

- Οι περισσότεροι συμφοιτητές που γνωρίζω να έχουν αντιγράψει το έχουν κάνει από ΑΠΕΛΠΙΣΙΑ, και είναι κυρίως φοιτητές επί πτυχίω, οι οποίοι δυσκολεύονταν ΑΝΕΚΑΘΕΝ με την διεκπεραίωση των σπουδών τους. Εδώ πιστεύω ότι θα πρέπει να συζητηθεί και ο τρόπος με τον οποίο εισάγονται οι μαθητές στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Αν αυτό αλλάξει, θα δοθεί η χαριστική βολή στην ελληνική "μάστιγα" της αντιγραφής

Σε σχέση με τις ποινές, κατά την γνώμη τους, για το 81,7 %, θα ήταν σωστό να επιβάλλονται κυρώσεις σε όσους αντιγράφουν **(Γράφημα 9)**, αλλά ήπιες

ποινές για το 70%, π.χ. απλά να μηδενιστεί η κόλλα, αυστηρές ποινές για το 22,9% π.χ. αποκλεισμός από τις εξετάσεις για ένα βμηνο, και απλή μόνο επίπληξη για το 7,1% (**Γράφημα 10**).

Σχόλιο: Σχετικά με τις αντιγραφές πρέπει να βρεθεί μια λύση, γιατί είναι άδικο αυτοί που 'ξεσκίζονται' να διαβάζουν να παίρνουν ίδιους βαθμούς με εκείνους που αντιγράφουν και δεν προσπαθούν καθόλου... Βέβαια πού υπάρχει πλήρη δικαιοσύνη για να υπάρξει και στο πανεπιστήμιο;

Ο επιτηρητής ενθαρρύνει περισσότερο την αντιγραφή στις γραπτές εξετάσεις, ανάλογα εάν είναι: αδιάφορος (64,1%), ανεκτικός (27,3%), ή αυστηρός (8,6%). Όμως πρέπει να τονίσουμε ότι την κύρια ευθύνη της σωστής επιτηρησης έχει ο διδάσκων εξεταστής.

Η αντιγραφή **στις γραπτές εργασίες** οφείλεται: 1. στην ατιμωρησία και στην έμμεση αποδοχή της αντιγραφής από τους εξεταστές (43,4%), 2. στην ευκολία με την οποία μπορεί να γίνει η αντιγραφή (42,7%), 3. στη σκόπιμη αμέλεια να αναφέρονται οι πηγές (13,9%). Το θέμα αυτό αφορά τη λογοκλοπή ή και την εμπορία εργασιών, θέματα για τα οποία δεν θα επεκταθούμε εδώ.

Το φαινόμενο της αντιγραφής κατά τη γνώμη των φοιτητών θα εξαλειφτεί με: 1. αυστηρή επιτήρηση (86,1%), 2. τιμωρίες (59,7%), 3. προφορικές εξετάσεις (46,8%), 4. καταγγελία από τους συμφοιτητές (7,4%).

Σχετικά σχόλια:

- Ποιος 'ρουφιάνος' θα επιλέξει να καταδίδει αυτόν που αντιγράφει;
- Το φαινόμενο της αντιγραφής έχει βαθιές ρίζες που λύνονται μόνο με την κατάλληλη παιδεία από την πρωτοβάθμια εκπαίδευση.
- Πιστεύω πως το φαινόμενο αυτό δεν εξαλείφεται διότι είναι ανάλογο με το ήθος του κάθε φοιτητή.
- Με την καλλιέργεια του κατάλληλου ήθους στους φοιτητές. Πρέπει να γίνει αντιληπτό ότι η αντιγραφή βλάπτει τους ίδιους.
- Αλλαγή του συστήματος εξέτασης με συνδυαστικές εξετάσεις και εργασίες μέσα στη χρονιά.
- Με εναλλακτικούς τρόπους εξέτασης π.χ. εργασίες γραπτές στο σπίτι ή εξέταση πολλαπλών επιλογών.
- Με διαφορετικά θέματα στους φοιτητές που κάθονται κοντά.
- Με σωστή, πιο ποιοτική διδασκαλία και θέματα βατά από πηγές προσβάσιμες στο μέσο φοιτητή.
- Έμφαση στην προετοιμασία από τον καθηγητή σε λυμένα θέματα προηγούμενων εξετάσεων, και εξέταση με λογικά θέματα στο πλαίσιο όσων αναλύθηκαν στο εξάμηνο.
- Με διαφορετικό τρόπο εξέτασης, πχ ανοιχτά βιβλία και δύσκολα θέματα με ερωτήσεις κρίσεως.
- Με την καλύτερη επικοινωνία καθηγητή-φοιτητών κατά τη διάρκεια του εξαμήνου και την επιλογή θεμάτων που χρειάζονται κρίση και όχι "παπαγαλία".
- Όταν αποφασίσουν και οι καθηγητές να περνάνε τους φοιτητές αντί να κόβουν μαζικά πολλούς, δήθεν πως είναι πολύ αυστηρά τα κριτήρια, και άρα και υψηλού επιπέδου το τμήμα.
- Με πλήρη ανατροπή του εκπαιδευτικού συστήματος σε όλες τις βαθμίδες.

Προτιμούν τις γραπτές εξετάσεις (62,7%) παρά προφορικές εξετάσεις (15,5%). Προτιμούν επίσης: 1. απαλλαγή από τη γραπτή εξέταση με γραπτή εργασία στο σπίτι (42,1%), 2. γραπτή εξέταση με κλειστά βιβλία (36,8%), 3. με ανοικτά βιβλία και σχετικά δύσκολα θέματα (21,1%).

2.β. Φοιτητική αξιολόγηση Καθηγητών-εξεταστών

Η μεγάλη πλειοψηφία όσων μας απάντησαν (86,4%) προτιμά περισσότερο έναν αυστηρό αλλά ακριβοδίκαιο καθηγητή που δεν ανέχεται την αντιγραφή, παρά έναν καθηγητή που ανέχεται την αντιγραφή (13,6%).

Η πλειοψηφία, το 52,6%, δυστυχώς θεωρεί ότι οι περισσότεροι διδάσκοντες δεν τους βαθμολογεί αμερόληπτα και αντικειμενικά, ενώ αντίθετα το πιστεύει το 47,4% (**Γράφημα 12**).

Επίσης η πλειοψηφία 68,3% όσων απάντησαν δηλώνει ότι έχει αντιληφθεί περιστατικά ευνοιοκρατίας / μεροληψίας στην αξιολόγηση των μαθημάτων από τους διδάσκοντες, ενώ το 31,7% όχι. (Γράφημα 13).

Το 93,6 % πιστεύει ότι οι 'γλοιώδεις' φοιτητές-τριες που γενικά κολακεύουν (κοινώς «γλείφουν») τους διδάσκοντες επιτυγχάνουν και καλύτερη βαθμολογία (**Γράφημα 14**): 1. μερικές φορές (ανάλογα τον καθηγητή) 57,3%, 2. συχνά 21,2% , 3. πάντα 13,1%, 4. ποτέ 8,4%.

Συνολικά η πλειοψηφία του 56% δηλώνει ότι έχει **αντιληφθεί ανάρμοστες συμπεριφορές από διδάσκοντες**. Συγκεκριμένα, έχουν αντιληφθεί τις ακόλουθες **ανάρμοστες συμπεριφορές**:

1. Διακρίσεις υπέρ ή κατά κάποιων φοιτητών – τριών (31,1%)
2. Κακή συμπεριφορά σε βάρος κάποιων φοιτητών – τριών (26,5%)
3. Αδικοιολόγητη απουσία και μη αναπλήρωση μαθημάτων (20,4%)
4. Ανάρμοστες, πολύ προσωπικές σχέσεις με κάποιον-α φοιτητή-τρια (10,5%)
5. Συχνή χρήση κινητού τηλεφώνου κατά τη διάρκεια διδασκαλίας (7,8%)
6. Κάπνισμα μέσα στην αίθουσα κατά τη διάρκεια διδασκαλίας (3,8%)

Σχετικά σχόλια για πρόσθετες ανάρμοστες συμπεριφορές από διδάσκοντες:

- *Αδιαφορία για το μάθημα και την σωστή παράδοση του, σπατάλη χρόνου με άσκοπα-άσχετα θέματα και καμία προσπάθεια του διδάσκοντα να καταλάβει και να μάθει ο φοιτητής το μάθημα.*
- *Κάποιοι καθηγητές εκφράζουν έντονα και απόλυτα τις πολιτικές τους ιδεολογίες και δείχνουν κακή ή καλύτερη συμπεριφορά σε φοιτητές ανάλογα με τις πολιτικές τους πεποιθήσεις και ανάλογα με το τι επιλογή κάνουν στις φοιτητικές εκλογές.*

Τέλος, μόνο το 25,9% όσων απάντησαν γνωρίζει ότι για κάθε είδους παράπονο των φοιτητών υπάρχει στο Πανεπιστήμιο Κρήτης **ο θεσμός του 'Συνηγόρου του Φοιτητή'**.

2.γ. Γενικά σχόλια φοιτητών για την έρευνά μας

- *Ακόμα και αν δεν γίνεται άμεσα αντιληπτό στο ερωτηματολόγιό σας, διαφωνώ καθέτως με τον τρόπο που συνδέετε το φαινόμενο της αντιγραφής ως προθάλαμο για μελλοντικούς διεφθαρμένους πολίτες! Ίσως θα 'πρεπε πρώτα να ψάξετε τι γίνεται με τη διαφθορά σε κάποιους μεταξύ του "κύκλου" σας (κατάχρηση κονδυλίων έρευνας, πλασματικά συνέδρια, φακελάκια, πελατειακές σχέσεις, νεποτισμός, λογοκλοπή, κοπάνες, κλπ) και μετά να ψάξετε το πρόβλημα στους φοιτητές...*
- *Γενικότερα στο Πανεπιστήμιο Κρήτης είναι θετικό που οι φοιτητές μπορούμε να έχουμε διαπροσωπικές σχέσεις με τους καθηγητές..., και υπάρχει και ο θεσμός του 'Συνηγόρου του Φοιτητή', ο οποίος όμως είναι*

άμεση ανάγκη να γίνει πιο λειτουργικός... με σκοπό να μας προστατεύει από την αυθαιρεσία και τον αυταρχισμό κάποιων καθηγητών...

3. Συμπερασματικές παρατηρήσεις

Κατ' αρχήν ας συνοψίσουμε τα ευρήματα της έρευνας. Σύμφωνα με τις απαντήσεις των φοιτητών:

α. Η αντιγραφή στις γραπτές εξετάσεις είναι δυστυχώς μια συνήθης και πολύ διαδεδομένη πρακτική στο Πανεπιστήμιο Κρήτης, παρά τις περγαμηνές ποιότητας που διαθέτει, φαινόμενο που όπως πιστεύουμε ανθεί και σε όλα τα Πανεπιστήμια. Η πλειοψηφία των φοιτητών που μας απάντησε θεωρεί ότι η αντιγραφή δεν είναι ένα σπάνιο φαινόμενο από κάποιους ελάχιστους φοιτητές, αλλά είναι δυστυχώς μια πολύ διαδεδομένη και συνηθισμένη πια πρακτική που γίνεται σε μεγάλη κλίμακα. Στη λυπηρή αυτή διαπίστωση συνηγορούν και τα εξής : σχεδόν το 40% όσων απάντησαν παραδέχεται ότι έχουν ήδη αντιγράψει, και το 90% σχεδόν δήλωσε ότι έχει αντιληφθεί άλλους- φοιτητές και φοιτήτριες σε ίδιο ποσοστό- να αντιγράφουν.

β. Οι νέες τεχνολογίες και ιδίως τα κινητά τηλέφωνα έχουν αρχίσει να χρησιμοποιούνται και στην Ελλάδα για την αντιγραφή, αλλά δεν έχουν ακόμη ξεπεράσει τη κλασική πρακτική με το 'σκονάκι', και δευτερευόντως την αντιγραφή από το γραπτό του διπλανού.

γ. Η αντιγραφή των συμφοιτητών δεν ενοχλεί τους περισσότερους, και όταν συχνά την αντιλαμβάνονται αδιαφορούν, και δεν διανοούνται να την καταγγείλουν. Μάλιστα, θεωρούν συναδελφικά ηθικό και αλληλέγγυο να βοηθήσουν τον συμφοιτητή τους στις εξετάσεις αν μπορούν, «αλληλεγγύη» που δείχνουν και πολλοί ξένοι φοιτητές (Ashworth et. al. 1997).

δ. Την αδιάφορη αυτή στάση για ένα όπως λένε συνηθισμένο φαινόμενο κρατεί και η παρέα τους, μεταθέτοντας την ευθύνη στους εξεταστές. Η δύναμη επιρροής της γνώμης της παρέας είναι πολύ σημαντική, όπως έχει τονιστεί αναφορικά και για τους ξένους φοιτητές (McCabe et. al. 2001). Η αντιγραφή είναι *αναγκαίο κακό* και αναμενόμενη απάντηση στην απομνημόνευση μαθηματικών τύπων, ή αναγκαίο μέσο για να περάσει κάποιος ένα δύσκολο μάθημα με πολύ δύσκολα και αδούλευτα θέματα εξετάσεων.

ε. Όμως, αποδίδουν την κατά σύστημα αντιγραφή: σε κάποιους φοιτητές χαμηλού ήθους που έχουν συνηθίσει ν' αντιγράφουν σε κάθε μάθημα, και λόγω χαλαρής επιτήρησης, και επειδή δεν επιβάλλονται κυρώσεις.

στ. Παρ' όλα αυτά, η μεγάλη πλειοψηφία συμφωνεί να επιβάλλονται κυρώσεις στους αντιγραφείς, αλλά με ήπιες ποινές. Συνοπτικά, πιστεύουν ότι η αντιγραφή διαδίδεται επειδή «'δουλεύει' αφού περνιούνται πάρα πολλά μαθήματα έτσι», και θα εξαλειφτεί με αυστηρή επιτήρηση και τιμωρίες, αλλά και με προφορικές εξετάσεις. Όχι όμως με καταγγελία από τους συμφοιτητές, η οποία θεωρείται απαράδεκτη, και στιγματίζει τον καταγγέλλοντα.

Επί πλέον στα σχόλια των φοιτητών που έχουμε ήδη παραθέσει, αναφέρθηκαν αρκετοί πρόσθετοι ενδιαφέροντες λόγοι για τους οποίους γίνεται η αντιγραφή. Κατ' αρχήν οι λόγοι αυτοί αφορούν τους ίδιους τους φοιτητές, όπως π.χ. *«όταν το μάθημα και οι σπουδές δεν τους ενδιαφέρουν, παρά μόνο το 'χαρτί', στη (ψυχολογική) σιγουριά που προσφέρει ένα 'σκονάκι', και στις οικονομικές δυσκολίες που τους πιέζουν να τελειώσουν»*.

Μεγάλο μερίδιο ευθύνης για την αντιγραφή αποδίδεται συγκυριακά στον καθηγητή/εξεταστή, σ' εκείνον, ο οποίος *«όταν είναι υπερβολικά αυστηρός και*

συνεχώς κόβει, όταν είναι απρόσιτος και βάζει δύσκολα θέματα, ώστε τα μαθήματά του "δεν περνιούνται" και τα χρωστάνε όλοι.» Έτσι, ισχυρίζονται ότι « η αντιγραφή είναι και μορφή διαμαρτυρίας κυρίως στον αυταρχικό καθηγητή».

Όμως θα πρέπει να τονίσουμε ότι η αντιγραφή δεν νομιμοποιείται ως αντίδραση και 'συμψηφισμός' στις όποιες αυθαίρετες, ανάρμοστες και λανθασμένες συμπεριφορές από διδάσκοντες /εξεταστές, για τις οποίες θα πρέπει να επιλαμβάνονται τα αρμόδια όργανα του Πανεπιστημίου. Τα όργανα όμως αυτά σύμφωνα και με τους Brend και Atkisson 2010, θα πρέπει να αξιολογούν ξεχωριστά κάθε περίπτωση και να λαμβάνουν υπόψη τους τις όποιες φοιτητικές αιτιάσεις που «αιτιολογούν» την αντιγραφή.

Αναφέρθηκαν και λόγοι που αφορούν και τους δύο για την αντιγραφή, καθηγητές και φοιτητές, π.χ «επειδή ΔΕΝ υπάρχει σοβαρή ευαισθητοποίηση για το θέμα της αξιοκρατίας από καθηγητές και φοιτητές», υπονοώντας και μια αποξένωση και έλλειψη εμπιστοσύνης μεταξύ των (Ashworth et. al. 1997).

Στο ερωτηματολόγιό μας δεν συνδέσαμε άμεσα τα δύο θέματα της ευρύτερης έρευνας, δηλαδή τη διαφθορά (έξω) στην κοινωνία με μορφές παραβατικότητας και κυρίως της αντιγραφής των φοιτητών (μέσα) στο Πανεπιστήμιο. Όμως αρκετοί από όσους απάντησαν έκαναν αυτή τη διασύνδεση, ιδίως με αναφορά στα σχόλιά τους στο ήθος, στην οικογένεια, στους θεσμούς, στο εκπαιδευτικό και πολιτικό σύστημα, όπως :

«όταν εισάγεται τυχαία σε μια σχολή από ένα σαθρό σύστημα, όσο τυχαία μπαίνεις άλλο τόσο τυχαία και με κάθε μέσο προσπαθείς να βγεις... Λόγω έλλειψης παιδείας από το σπίτι και το σχολείο. Επειδή υπάρχουν παρόμοιες πρακτικές απάτης στη κοινωνία, όπως όταν φοροδιαφεύγεις, χρησιμοποιείς μέσον, εκμεταλλεύεσαι, και αισχροκερδείς...»

Στα σχόλια υπήρξαν και αντιδράσεις γιατί ασχολούμαστε μόνο με τους φοιτητές, και δεν διερευνήσαμε τη διαφθορά, την αντιγραφή και λογοκλοπή «στους κύκλους» των καθηγητών.

Είναι ανησυχητικό το γεγονός ότι η πλειοψηφία όσων μας απάντησαν, θεωρεί ότι οι περισσότεροι διδάσκοντες δεν τους βαθμολογεί αμερόληπτα και αντικειμενικά, και ότι έχει αντιληφθεί περιστατικά ευνοιοκρατίας / μεροληψίας στην αξιολόγηση των μαθημάτων. Επίσης, σχεδόν όλοι πιστεύουν ότι εκτός από την αντιγραφή επιτυγχάνει καλύτερη βαθμολογία, «δουλεύει και το λεγόμενο 'γλείψιμο'», δηλαδή η γλοιώδη συμπεριφορά ορισμένων με κολακειές προς τον καθηγητή. Η πλειοψηφία επί πλέον δηλώνει ότι έχει αντιληφθεί ανάρμοστες συμπεριφορές από διδάσκοντες, δηλαδή κυρίως διακρίσεις και κακή συμπεριφορά σε βάρος κάποιων φοιτητών. Όλα αυτά που δυστυχώς επαναλαμβάνονται σε πολλά σχόλια, και αντανακλούν έλλειψη εμπιστοσύνης και σεβασμού σε ορισμένους διδάσκοντες, επηρεάζουν αρνητικά το γενικό παιδαγωγικό κλίμα σε ορισμένα Τμήματα.

Επειδή παρουσιάσαμε τις απαντήσεις και τα σχόλια των φοιτητών για την αντιγραφή χωρίς εισαγγελική και κατασταλτική προδιάθεση, αλλά ως ευκαιρία προβληματισμού για μια καλύτερη διαπαιδαγώγηση και εμπέδωση μιας κουλτούρας εμπιστοσύνης, αξιοκρατίας και ηθικής ακεραιότητας στο πανεπιστήμιο, οφείλουμε καταληκτικά να ξανατονίσουμε ότι: η αντιγραφή, άσχετα από τα αίτια που την προκαλούν, αποτελεί μια βασική μορφή φοιτητικής παραβατικότητας και ανεντιμότητας, η οποία δεν μπορεί να δικαιολογηθεί σε καμιά περίπτωση. Άσχετα αν στην ερευνά μας δεν εκφράστηκε αρκετά, η αντιγραφή προκαλεί αίσθημα αδικίας σε όσους

προσπαθούν με επιμέλεια και επίπονη προσπάθεια να περνούν τα μαθήματα χωρίς να εξαπατούν. Εκτός από τους συμφοιτητές, είναι πράξη ασέβειας και προς τον διδάσκοντα-εξεταστή, αλλά βλάπτει τελικά και τον αντιγραφέα, αφού συνηθίζει στην κλοπή, και το πτυχίο του δεν αντανακλά γνώσεις. Επί πλέον, όπως είδαμε, η αντιγραφή: α. μολύνει τη σχέση διδασκόντων-διδασκομένων, προκαλώντας δυσπιστία και αντιπαλότητα, β. βλάπτει σοβαρά τη φήμη και το πτυχίο του Τμήματος και του Πανεπιστημίου που την ανέχεται χωρίς κυρώσεις, γ. αφορά την ποιότητα των πανεπιστημιακών σπουδών και η ανοχή της δείχνει σοβαρό πρόβλημα στον τρόπο εξέτασης και αξιολόγησης, δ. αντανακλά σοβαρό πρόβλημα στην αξιοκρατία στο Πανεπιστήμιο, που επηρεάζει αρνητικά όχι μόνο την αξία των πτυχίων αλλά και τη μετέπειτα επαγγελματική και κοινωνική εξέλιξη των αποφοίτων (Νικολάου 2009).

Όπως προαναφέραμε, στον εσωτερικό κανονισμό του Πανεπιστημίου Κρήτης και αρκετών Τμημάτων του προβλέπονται σοβαρές κυρώσεις για τους αντιγραφείς και για τους διδάσκοντες όταν παραβαίνουν τα καθήκοντά τους, οι οποίες όμως, απ' όσο γνωρίζουμε, πολύ σπάνια εφαρμόζονται. Υπάρχει επίσης ο θεσμός του 'Συνηγόρου του Φοιτητή', ο οποίος όπως φαίνεται και από την έρευνά μας, είναι γνωστός σ' ένα ελάχιστο ποσοστό φοιτητών και λειτουργεί περισσότερο ως ένα κυτίο παραπόνων και καταγγελιών, χωρίς ουσιαστικές αρμοδιότητες παρέμβασης και κυρώσεων.

Τέλος, θεωρούμε ότι θα ήταν πολύ χρήσιμο και ουσιαστικό για την εδραίωση αμοιβαίου σεβασμού και εμπιστοσύνης μεταξύ διδασκόντων και διδασκομένων, αφενός οι φοιτητές να αποφεύγουν εκούσια την ανέντιμη πρακτική της αντιγραφής για λόγους κυρίως αυτοσεβασμού και όχι λόγω του φόβου κατασταλτικών μέτρων. Αφετέρου, οι διδάσκοντες / εξεταστές να δώσουν προσοχή στα φοιτητικά σχόλια που τους αφορούν, και με αφορμή αυτή την έρευνα να ανοίξει ένας ουσιαστικός διάλογος για το θέμα της ποιότητας των μαθημάτων-παραδόσεων, συγγραμμάτων, εξετάσεων, της αντιγραφής και της αξιολόγησης, προς όφελος της ποιότητας των σπουδών σε κάθε Τμήμα του Πανεπιστημίου. Όλοι όσοι συγκροτούμε την Πανεπιστημιακή κοινότητα, και όχι μόνο στο ΠΚ, έχουμε ευθύνη, περισσότερο βέβαια οι αρχές και οι διδάσκοντες, αλλά και οι φοιτητές, για το γεγονός ότι το Ελληνικό Πανεπιστήμιο δοκιμάζεται, όπως και όλοι οι θεσμοί της ελληνικής κοινωνίας, όχι μόνο από την οικονομική κρίση αλλά ευρύτερα και από κρίση αξιών.

Μια αναγκαία καταληκτική παρατήρηση: η έρευνά μας αυτή έγινε με πραγματική αγάπη και ενδιαφέρον για το ΠΚ και το ελληνικό δημόσιο Πανεπιστήμιο γενικότερα. Οι προθέσεις και ευρήματά μας δεν αποσκοπούν σε περισσότερη απαξίωση των δημόσιων ΑΕΙ, αλλά στην ποιοτική βελτίωσή τους. Όσοι δε σπεύσουν να λαιδορήσουν ξανά το Δημόσιο Πανεπιστήμιο στην Ελλάδα, ας σκεφτούν τις επιτυχίες των αποφοίτων τους στην αλλοδαπή, αλλά και το γεγονός ότι στα περισσότερα ιδιωτικά πανεπιστήμια, ακόμη και στα φημισμένα, μπορεί να μην περνάει το «σκονάκι» στις εξετάσεις και γενικά η αντιγραφή, αλλά ανθεί η βιομηχανία πώλησης (πρωτότυπων) εργασιών, ακόμη και μεταπτυχιακών διατριβών...

Βιβλιογραφία

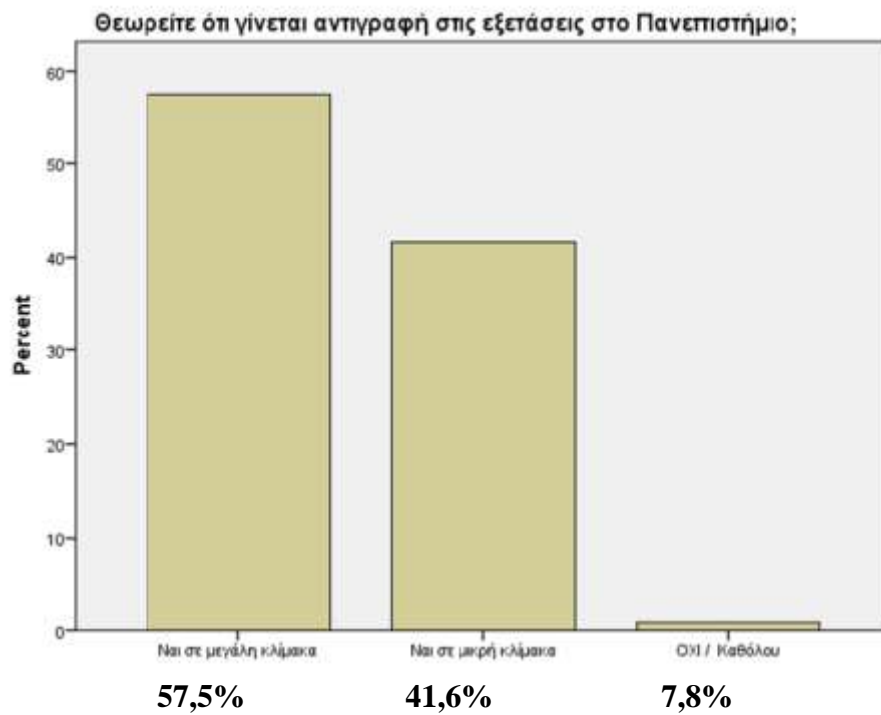
- «Αντιγραφή και Λογοκλοπή: Απόσπασμα από τον «Κανονισμό του Τμήματος Ψυχολογίας» του Πανεπιστημίου Κρήτης.
http://www.csd.uoc.gr/uploaded_files/antigrafia_logoklopi-1.pdf
-
- Ashworth Peter, Bannister Philip , Thorne Philip & Students on the Qualitative Research Methods Course Unit (1997) Guilty in whose eyes? University students' perceptions of cheating and plagiarism in academic work and assessment, *Studies in Higher Education*, 22:2, 187-203, DOI: 10.1080/03075079712331381034
- Βανδώρος, Σωτήρης 2014. «Γιατί αντιγράφουν οι φοιτητές μας;»
<https://www.bookpress.gr/stiles/sotiris-bandoros/skonaki>
- Benincasa, Luciana (2015), «Σενάριο-κλειδί και αντι-σενάριο: Προσπάθεια» και «ευκολία» στο λόγο φοιτητών και φοιτητριών για την αντιγραφή στις εξετάσεις. *Έρευνα στην Εκπαίδευση*, 4 .
- Benincasa, Luciana (2013), *Αντιγραφή στις εξετάσεις και φοιτητική κουλτούρα: Μια εμπειρική έρευνα*, Αθήνα, Επίκεντρο.
- Brent Edward and Atkisson Curtis (2011) Accounting for Cheating: An Evolving Theory, *Res High Education* (2011) 52:640–658
DOI 10.1007/s11162-010-9212-1
- Γαβρίδου, Σοφία (2000), «Σκονάκια για τέλειες αντιγραφές» Διαθέσιμο στο:
<http://www.tovima.gr/culture/article/?aid=111614>
- Ερευνητική Ομάδα, (2010), «Ακούστε καλά τι λένε οι φοιτητές...», *Κινούμενοι Τόποι*.
- Εσωτερικός Κανονισμός Λειτουργίας του Πανεπιστημίου Κρήτης, (ΦΕΚ Β'1525 14.12.2000 ΑΡΙΘ. Φ1/375/Β1/696) Διαθέσιμο στο:
http://www.uoc.gr/files/items/9/907/esvter_kanon_leit_pk.pdf
- Horton, Helen (2016), “10 crazy and inventive ways students have cheated in exams” Διαθέσιμο στο:
<http://www.telegraph.co.uk/news/2016/05/11/10-crazy-and-inventive-ways-students-have-cheated-in-exams/>
- Λαζαρίδης, Θέμης (2008), «Αντιγραφή στα ελληνικά πανεπιστήμια» διαθέσιμο στο :
<http://greekuniversityreform.wordpress.com/2008/02/16>
- Λακασάς, Απόστολος (2010) «Σε επιδημία εξελίσσεται η αντιγραφή στα ΑΕΙ». Διαθέσιμο στο
<http://www.kathimerini.gr/410043/article/epikairothta/ellada/se-epidhmi-e3elissetai-h-antigrafh-sta-aei>
- McCabe Donald, Treviño Li nda, & Butterfield, Kenneth (2001). Cheating in academic institutions: A decade of research. *Ethics & Behavior*, 11(3), 219-232.
- Marsh, Sarah (2017), “More university students are using tech to cheat in exams” Διαθέσιμο στο:
<https://www.theguardian.com/education/2017/apr/10/more-university-students-are-using-tech-to-in-exams>
- Hisako Matsuo, Kevin P McIntyre, Terry Tomazic, and Katz Barry (2004), “ The Online Survey: Its contribution and potential problems”. Διαθέσιμο στο: <https://www.researchgate.net/publication/241386770>
- Νικολάου, Ιωάννης (2009), «Περί λογοκλοπής». Διαθέσιμο στο:
<http://www0.dmst.aueb.gr/nikolaou/files/logoklopi.pdf>
-

- Σαματάς, Μηνάς & Δράκος, Περικλής (2011), « Πολιτικές απόψεις και πολιτική συμμετοχή νέων φοιτητών: Ηλεκτρονική έρευνα, 2009-2010». Στον τιμητικό τόμο για τον Κλεομένη Κουτσούκη, *Ανάπτυξη, Ηγεσία, Κοινωνία*, επιμ. Π.Σκλιάς, Αθήνα, Ι. Σιδέρης, σελ 535-552
- Σαματάς, Μηνάς & Δράκος, Περικλής (2013), «Οικονομική Κρίση: Στάσεις και αντιλήψεις φοιτητών και φοιτητριών του Πανεπιστημίου Κρήτης : Διαδικτυακή έρευνα 2012», στο Ζαμπαρλούκου, Στέλλα & Κούση Μαρία (επιμ) *Κοινωνικές όψεις της κρίσης στην Ελλάδα*, Αθήνα, Πεδίο, σελ. 327-349.
- Σωμαράκης, Χριστόφορος (2012), «Τα πτυχία copy's κτώνται: 7 τρόποι για... αντιγραφή στις εξετάσεις» Διαθέσιμο στο : <http://www.foititelia.gr/blogs/item/1042>.
- Trost, Kari (2009) . "Psst, have you ever cheated? A study of academic dishonesty in Sweden." *Assessment & Evaluation in Higher Education* 34.4 : 367-376.
- Turner, Camilla (2017), "Invisible ink revealed as the latest university exam scam" Διαθέσιμο στο: <http://www.telegraph.co.uk/news/2017/05/04/student-comes-ingenuous-way-cheat-university-exams/>.
- WikiHow (2012), "wikiHow to Cheat On a Test. Διαθέσιμο στο: <http://www.wikihow.com/Cheat-On-a-Test>

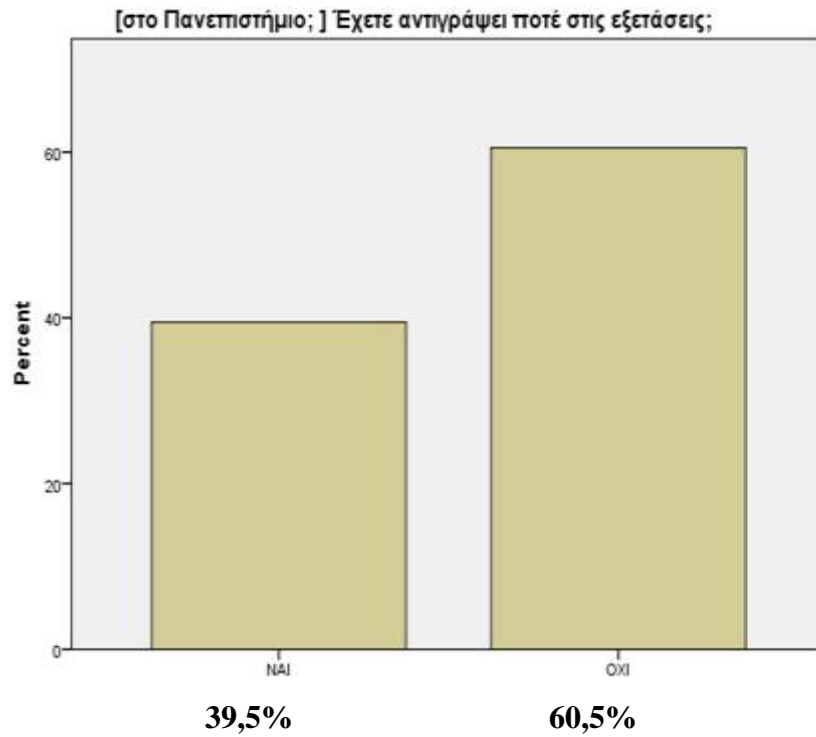

Παράρτημα : Ενδεικτικά γραφήματα

Γράφημα 1

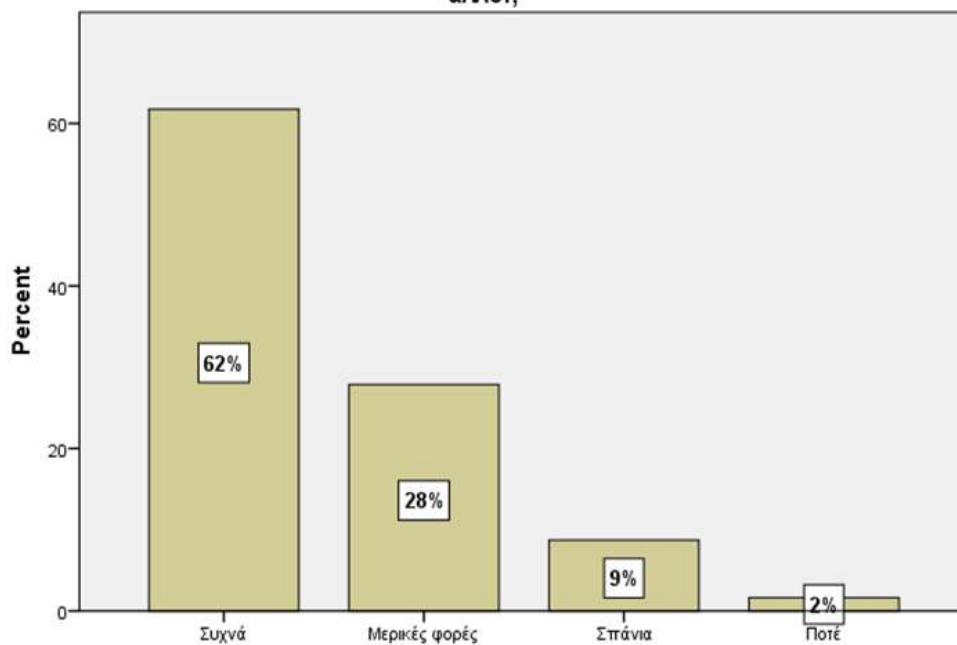

Γράφημα 2

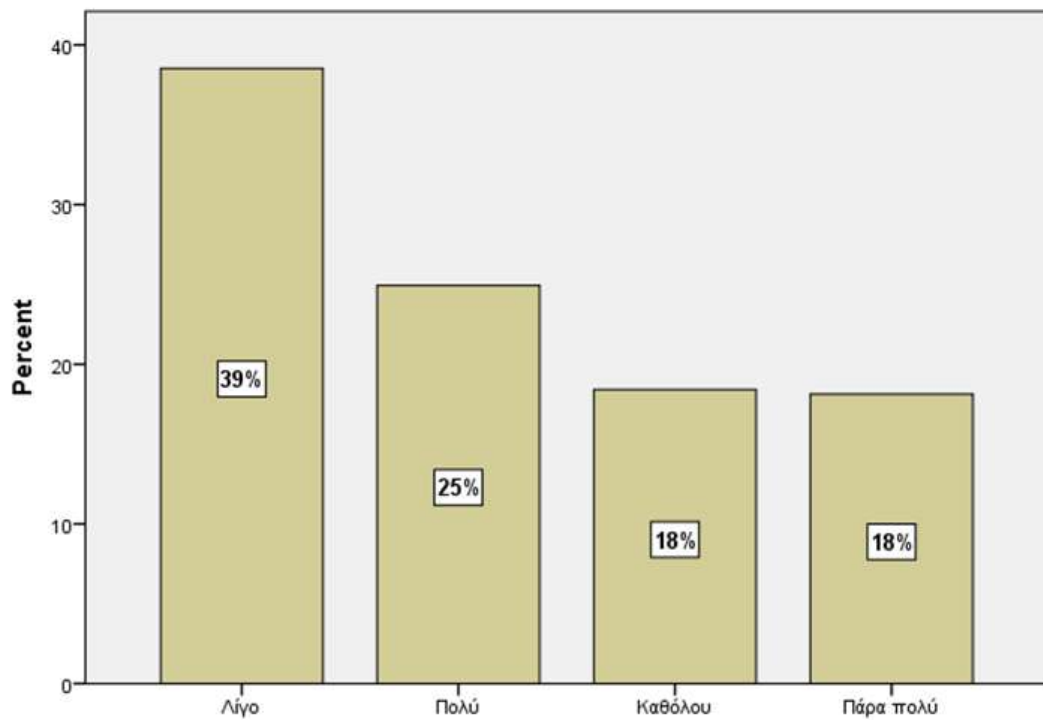
Γράφημα 3

Έχετε αντιληφθεί στις γραπτές εξετάσεις στο Πανεπιστήμιο να αντιγράφουν άλλοι;

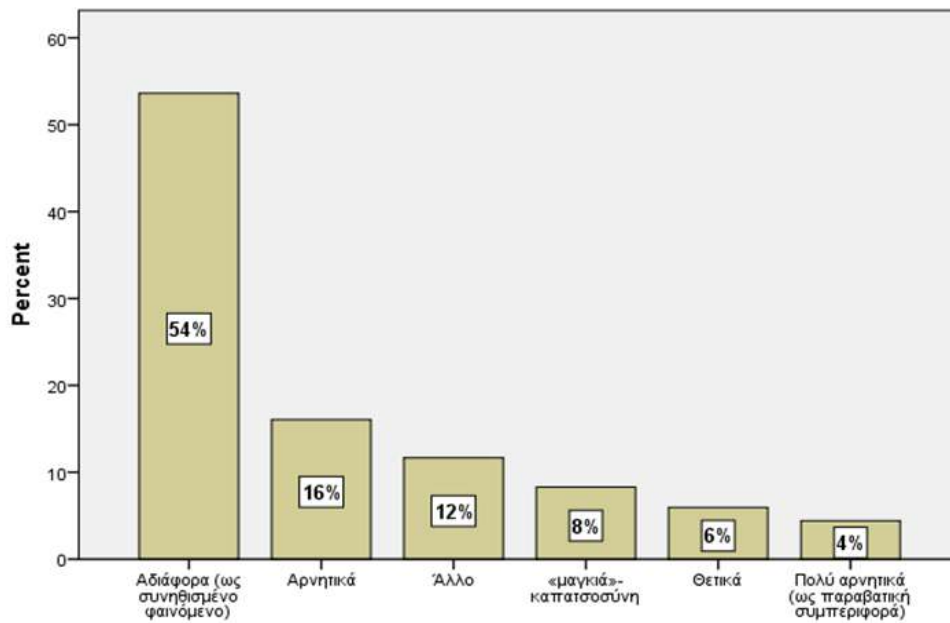
Γράφημα 4

Σας ενοχλεί η αντιγραφή των συμφοιτητών σας;

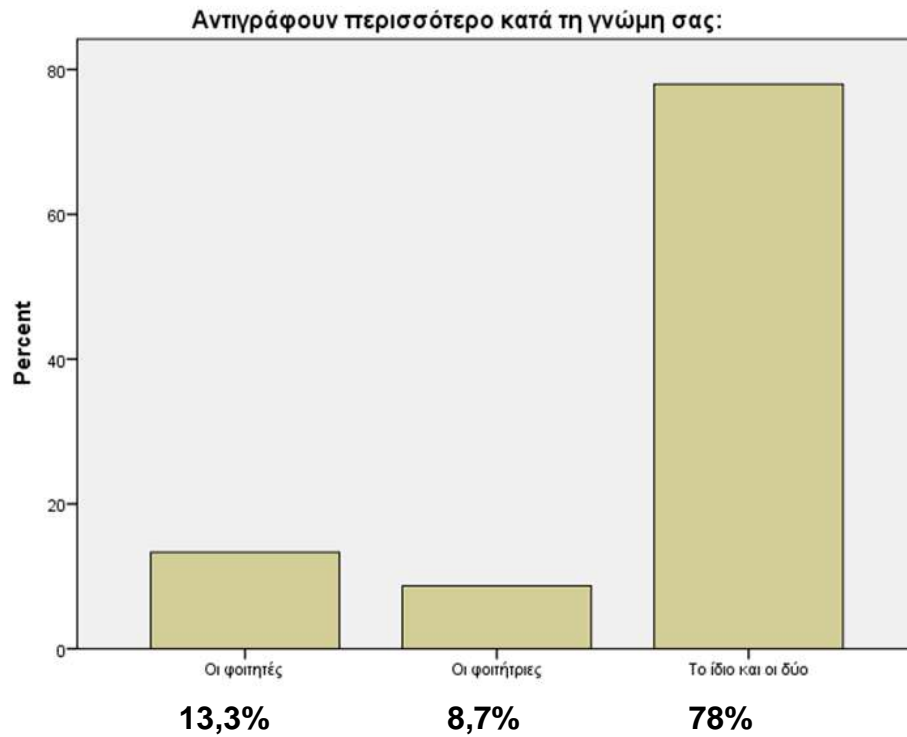

Γράφημα 5

Στη φοιτητική παρέα σας η αντιγραφή χαρακτηρίζεται συνήθως:

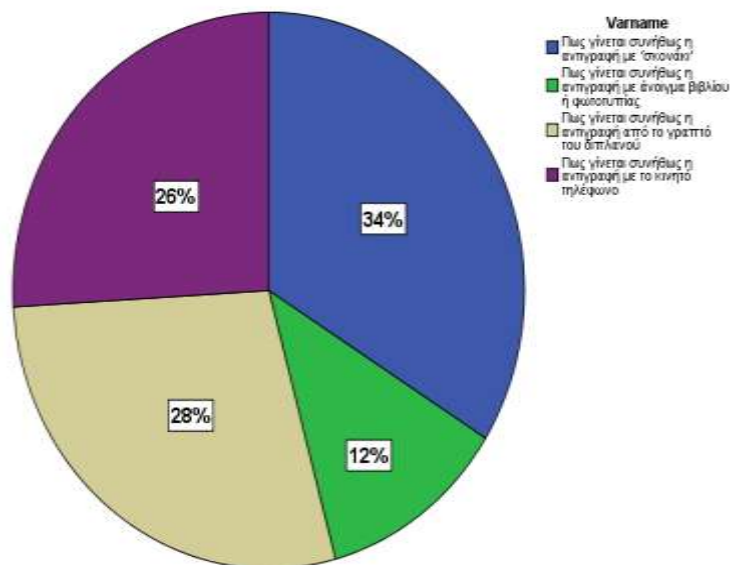

Γράφημα 6

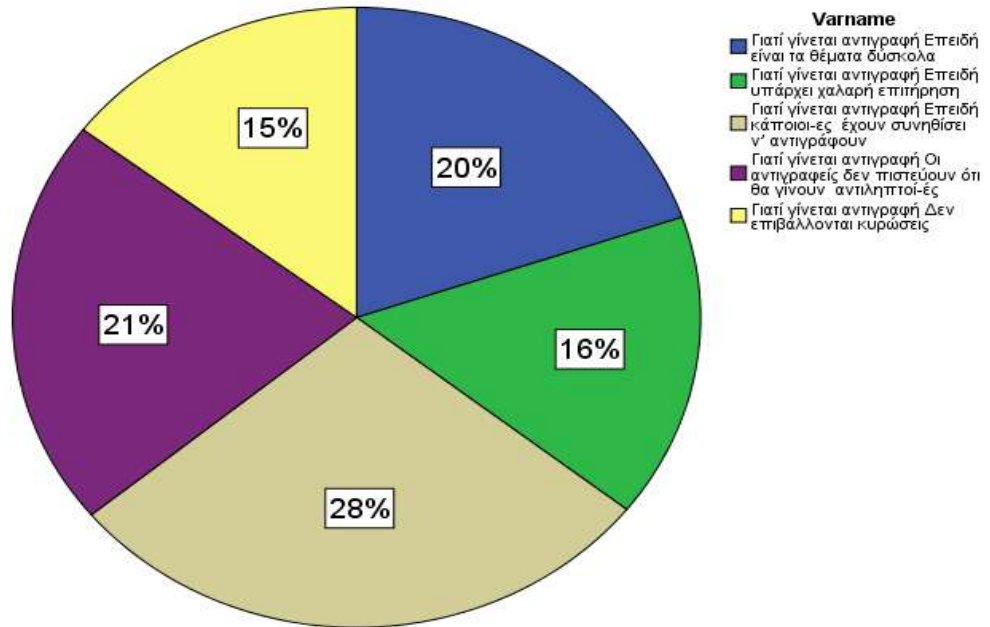
Γράφημα 7

ΠΩΣ ΓΙΝΕΤΑΙ ΣΥΝΗΘΩΣ Η ΑΝΤΙΓΡΑΦΗ

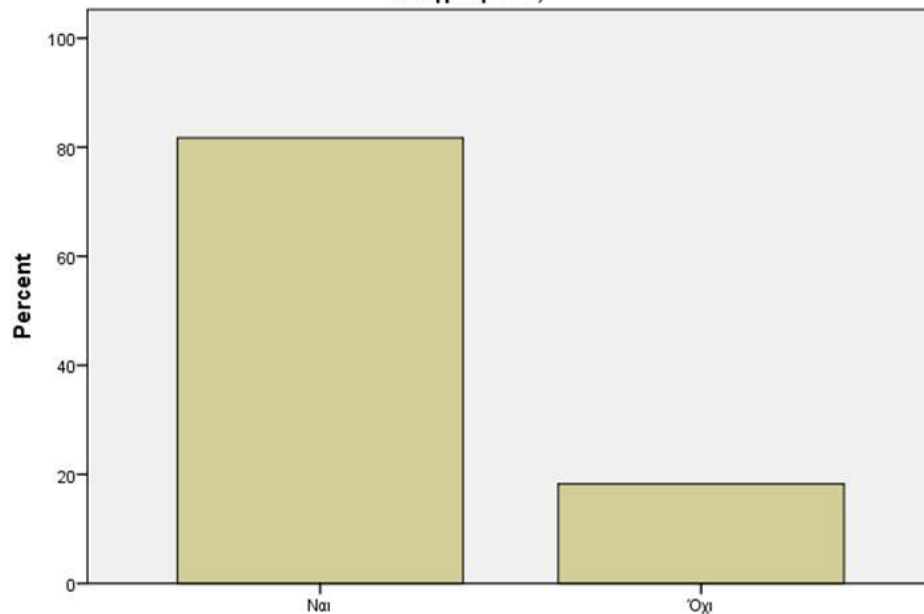
Γράφημα 8

ΓΙΑΤΙ ΓΙΝΕΤΑΙ ΑΝΤΙΓΡΑΦΗ

Γράφημα 9

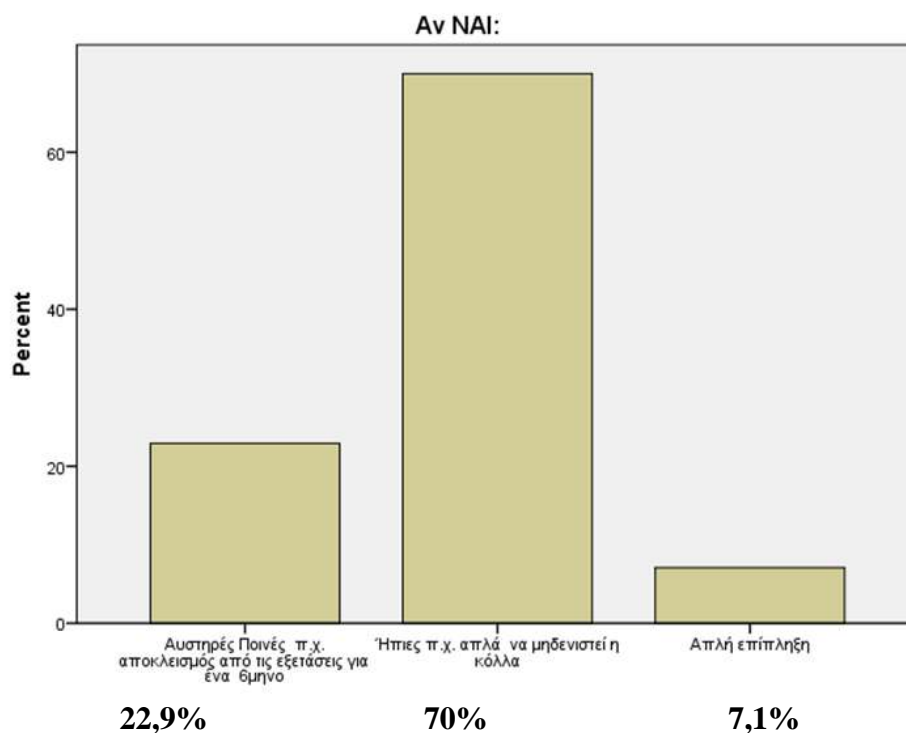
Κατά την γνώμη σας, θα ήταν σωστό να επιβάλλονται κυρώσεις σε όσους αντιγράφουν;

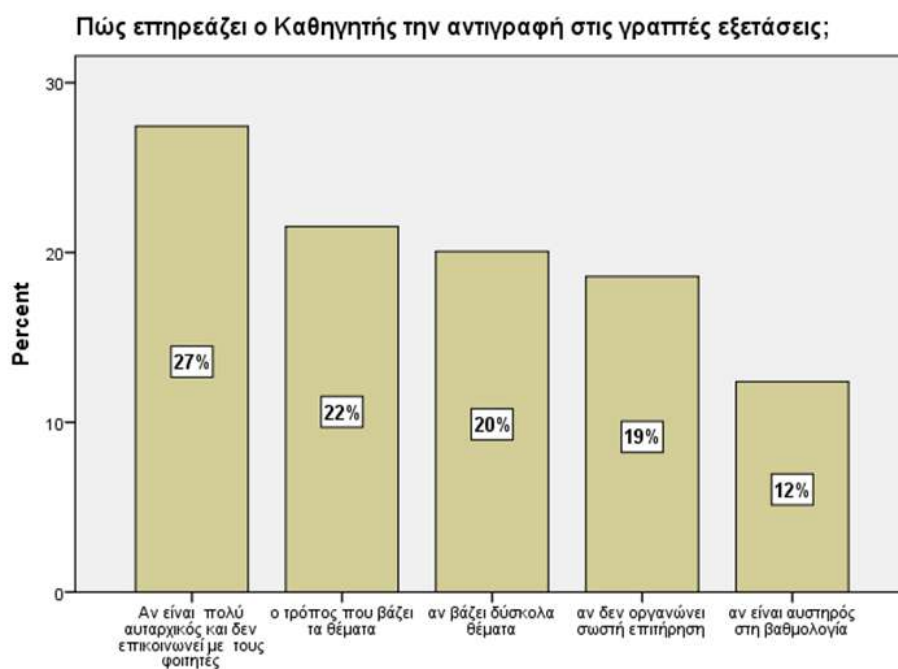
Ναι 81,7%

Όχι 18,3%

Γράφημα 10

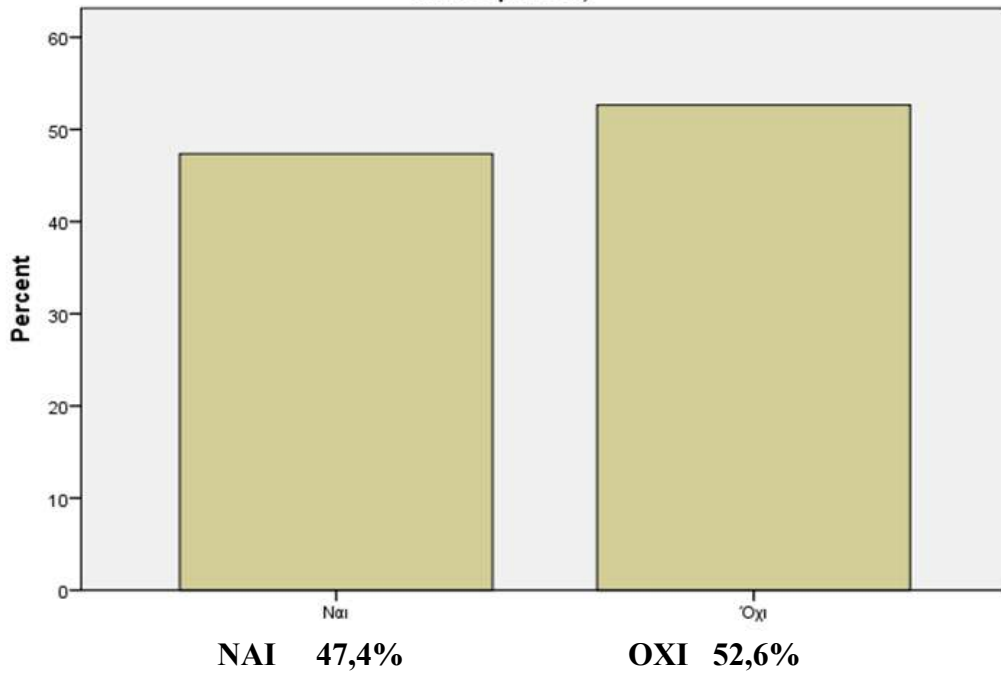

Γράφημα 11

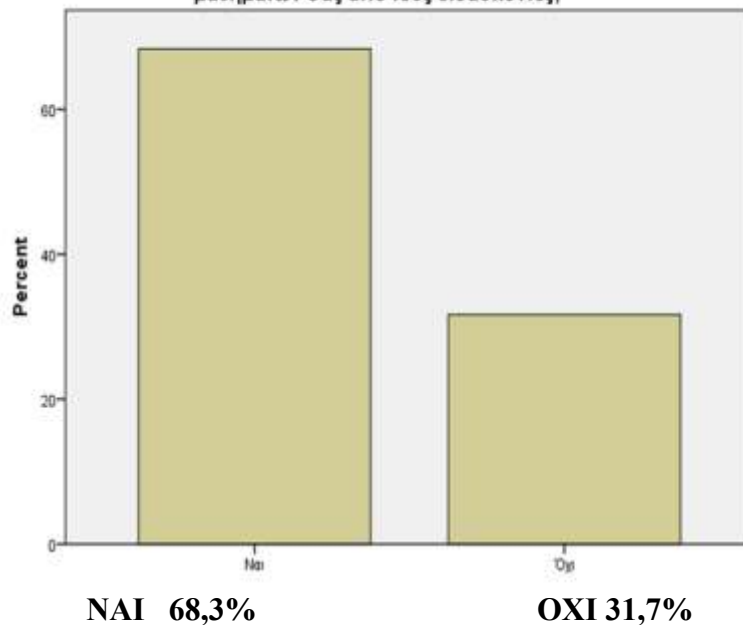
Γράφημα 12

Θεωρείτε ότι οι περισσότεροι διδάσκοντες σας βαθμολογούν αμερόληπτα και αντικειμενικά;

Γράφημα 13

Έχετε αντιληφθεί περιστατικά ευνοιοκρατίας-μεροληψίας στην αξιολόγηση των μαθημάτων σας από τους διδάσκοντες;

Γράφημα 14

Πιστεύετε ότι οι φοιτητές-τριες που κολακεύουν (κοινώς «γλείφουν») τους διδάσκοντες επιτυγχάνουν και καλύτερη βαθμολογία;

